

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Införandet av efterskottsbetalningar i assistansersättningen

Försäkringskassan har, som ett led i arbetet med att minska de felaktiga utbetalningarna inom assistansersättningen, för avsikt att övergå till att betala ut assistansersättning i efterskott (se Svar på regeringsuppdrag, 2014-04-25, dnr 002628-2014).

Enligt 51 kap. 14 § socialförsäkringsbalken, SFB, betalas assistansersättning ut månadsvis med visst belopp för det antal beviljade assistanstimmar som assistans har lämnats, det vill säga i efterskott. Enligt 51 kap. 15 § SFB får Försäkringskassan betala ut ersättningen i förskott utifrån ett beräknat antal assistanstimmar. Utbetalningsbestämmelserna är helt alternativa i förhållande till varandra i den meningen att det inte anges några särskilda förutsättningar för när utbetalning ska ske i efterskott istället för i förskott eller vice versa.

Idag sker utbetalningarna av assistansersättning i förskott genom utbetalning av ett preliminärt belopp som stäms av mot det redovisade antalet timmar vid en slutavräkning, i praktiken efter sex månader (51 kap. 15 § SFB). Möjligheten för Försäkringskassan att betala ut assistansersättning i efterskott har funnits alltsedan assistansersättningen infördes 1994, men har i praktiken inte använts. De förändringar av regelverket som skett sedan assistansersättningen infördes har utgått från att ersättningen betalas ut i förskott. Detta har medfört att vissa av bestämmelserna i förordningen (1993:1091) om assistansersättningen hänvisar till förskottsbestämmelsen i 51 kap. 15 § SFB, men inte till efterskottsbestämmelsen i 51 kap. 14 § samma balk. En övergång till efterskottsbetalningar fordrar därför ändringar i förordningen. Försäkringskassan hade tidigare för avsikt att före sommarsemesterna begära ändringar i förordningen.

Under arbetet med att förbereda begäran om ändringar i förordningen har Försäkringskassan uppmärksammat att en övergång till efterskottsbetalning, som Försäkringskassan tolkar bestämmelserna, även skulle kräva en lagändring.

Frågan rör dem som uppbär assistansersättning med högre belopp än det årliga schablonbeloppet (51 kap. 11 § andra stycket SFB). En utgångspunkt vid Försäkringskassans arbete med att införa efterskottsbetalningar är att de som får betalning i efterskott ska behandlas på samma sätt som de som får utbetalningen i förskott. Assistansersättningens storlek ska inte påverkas av när utbetalningen sker.

De som beviljas assistansersättning med högre belopp redovisar idag sina kostnader för en hel period i samband med slutavräkningen. Eftersom ersättningen vid högre belopp inte får överstiga schablonbeloppet med mer än 12 procent (51 kap. 11 § andra stycket) är den tidsperiod mot vilken avstämning sker av betydelse för assistansersättningens storlek. Om de faktiska kostnaderna en månad överstiger 12 procent kan inte ersättning beviljas för denna överskjutande del om assistansersättningens storlek ska baseras på en månad trots att assistansersättningen utslaget som ett genomsnitt över en längre period inte överstiger 12 procent. Detta innebär att kostnadsredovisningen även vid efterskottsbetalningar, som sker efter varje månad, måste baseras på hela beviljandeperioden om normalt sex månader.

Om de faktiska kostnaderna är lägre än det högre beloppet ska skillnaden betalas tillbaka. Grunden för återkravet vid förskottsbetalning finns i 51 kap. 20 § SFB. Om efterskottsbetalning skulle införas för dem med högre belopp finns, som framhållits ovan, fortfarande anledning att beakta kostnaderna över en hel period, men det saknas möjlighet till återkrav. Detta eftersom den frivilliga återbetalningsbestämmelsen i 51 kap. 20 § SFB anger att återbetalning senast ska ske i samband med slutavräkningen enligt 15 §. Eftersom en slutavräkning endast är aktuell vid förskottsbetalning saknas alltså en bestämmelse som reglerar när den som fått högre belopp i efterskott ska återbetala ersättningen. De allmänna återkravsbestämmelserna i 108 kap. SFB går sannolikt inte att tillämpa i en stor del av de återkrav som uppkommer vid avstämningen av det högre beloppet eftersom de förutsätter att utbetalningen var felaktig när den gjordes.

För majoriteten som skulle få assistansersättning utbetald i efterskott utgör hänvisningen i 51 kap. 20 § till 51 kap. 15 § SFB inte några problem eftersom efterskottsbetalningen i dessa fall är helt definitiv, i den meningen att det inte lämnas någon kostnadsredovisning sedan efterskottsbetalningen skett. Om behov att fatta beslut om återkrav skulle finnas kan de allmänna bestämmelserna i 108 kap. SFB tillämpas.

Det är förhållandevis få personer som berörs av problematiken,¹ men Försäkringskassan anser ändå att det krävs en lagändring för att efterskottsbetalningar ska kunna ske på ett korrekt och rättssäkert sätt. Även om Försäkringskassans arbete syftar till att utbetalningarna ska vara korrekta från början är det naturligtvis av avgörande betydelse för försäkringen att möjligheten till återkrav finns. Det kan dessutom vara så att en brukare som har beviljats högre belopp har haft för avsikt att t. ex. låta assistenterna genomgå

¹ I december 2014 utbetalades assistansersättning till 16 044 personer, 1 454 av dessa fick en utbetalning med ett högre timbelopp vilket motsvarar drygt 9 procent. Bland dessa 1454 personer finns både försäkrade som köper sin assistans av en anordnare och försäkrade som själva anställer sina assistenter, där de som köper utgör majoriteten av dem som är beviljade högre timbelopp.

en särskild utbildning, vilket skulle kunna ligga till grund för ett beslut om högre belopp, men att det av någon anledning inte har blivit av och därmed ska delar av den utbetalda assistansersättningen betalas tillbaka. Ett sätt att uppnå detta utan lagändring skulle vara att den som beviljas högre timbelopp även fortsättningsvis skulle få ersättningen utbetalad i förskott. Försäkringskassan anser inte att det är ett genomförbart alternativ. Det skulle innebära ett större avsteg från principen att utbetalning av assistansersättning sker först efter att assistans lämnats och redovisats. Det skulle dessutom innebära att det hos en anordnare kan finnas vissa brukare vars ersättning betalas ut i förskott och vissa vars ersättning betalas ut i efterskott. Slutligen skulle det innebära ett incitament för fler försäkrade att ansöka om högre timbelopp, vilket kan innebära högre försäkringskostnader.

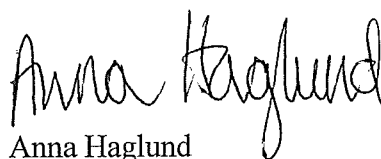
Försäkringskassan har ett pågående projekt för att bygga ett nytt IT-stöd för assistansersättning. Det nya IT-stödet ska innehålla ett handlägningsstöd som bland annat ska stötta med maskinella kontroller. Samtliga kontroller ska bidra till att minska felaktiga utbetalningar. Genom det nya IT-stödet kommer det dessutom att bli lättare att få fram statistikuppgifter. Ett produktmål för det nya handlägningsstödet är att det ska kunna hantera både utbetalning i förskott och utbetalning i efterskott. För att kunna göra detta möjligt behöver det vara helt klart *hur* hanteringen vid utbetalningen i efterskott ska gå till, det vill säga vilka regler som ska gälla. Innan det står klart om och hur det kommer att ske ändringar i lag och förordning saknas möjlighet att lägga fast definitiva krav för hur funktionerna för att hantera utbetalning i efterskott ska se ut i det nya handlägningsstödet.

Försäkringskassan avser att senast den 30 september 2015 komma in med en begäran om lag- och förordningsändringar.

Beslut i detta ärende har fattats av vikarierande generaldirektören Ann Persson Grivas i närvaro av försäkringsdirektören Birgitta Målsäter, rättschefen Eva Nordqvist, verksamhetsområdeschefen Therese Karlberg, verksamhetsområdeschefen Gun Borgstedt och rättsliga experten Anna Haglund, den senare som föredragande.

Ann Persson Grivas

Anna Haglund

